

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ

της προσφυγής αριθ. 2898/03
που κατατέθηκε από την εταιρία « *Ε* Ν.Θ. και ΑΦΟΙ
Ε Α.Ε.» κατά της Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας στις 29 Σεπτεμβρίου 2005 σε συμβούλιο αποτελούμενο από τους:

Κύριο Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗ, *πρόεδρο,*

Κύριο Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

Κύρια F. TULKENS,

Κύριο P. LORENZEN,

Κυρία N. VAJIC,

Κύριο D. SPIELMANN,

Κύριο S.E. JEBENS, *δικαστές,*

και τον κύριο S. NIELSEN, *γραμματέα τμήματος.*

Λαμβάνοντας υπόψη την πιο πάνω αναφερόμενη προσφυγή που κατατέθηκε στις 23 Ιανουαρίου 2003,

Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από την εναγόμενη κυβέρνηση και εκείνες που κατατέθηκαν σε απάντηση από τους προσφεύγοντες,

Αφού διασκέφθηκε, εκδίδει την πιο κάτω απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Η προσφεύγουσα, « Ε Ν.Θ. και ΑΦΟΙ Ε Α.Ε.», είναι μία ανώνυμη εταιρία που εδρεύει στην Αθήνα. Από το 1923, ειδικεύεται στην επεξεργασία υφασμάτων. Εκπροσωπείται ενώπιον του Δικαστηρίου από τον κύριο Ν. Φραγκάκη, δικηγόρο του Συλλόγου της Αθήνας. Η εναγόμενη Κυβέρνηση εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Β. Κυριαζόπουλο, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Τα πραγματικά περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Οι συνθήκες της υπόθεσης

Το 1951, η προσφεύγουσα μετέφερε την έδρα της στην Καλλιθέα, ένα προάστιο της Αθήνας, σύμφωνα με την προηγούμενη γνωμοδότηση των αρμοδίων πολεοδομικών υπηρεσιών.

Μεταξύ του 1923 και του 1993, η προσφεύγουσα εταιρία λειτούργησε χωρίς διακοπή δυνάμει αδειών λειτουργίας του εργοστασίου της που της χορηγούνταν από την διοίκηση. Οι άδειες αυτές ήταν ορισμένης διάρκειας.

Στις 17 Νοεμβρίου 1993, η προσφεύγουσα κατέθεσε στην διοίκηση μία αίτηση παράτασης της άδειας λειτουργίας. Εν τω μεταξύ, στις 12 Οκτωβρίου 1993, είχε καταθέσει μία μελέτη σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της λειτουργίας της, την οποία απαιτεί η εφαρμοστέα νομοθεσία.

Στις 18 Νοεμβρίου 1997, η διοίκηση εξέδωσε μία υπουργική απόφαση που ενέκρινε την μελέτη επί των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που είχε κατατεθεί από την προσφεύγουσα, επιβάλλοντας

εν τούτοις δύο τροποποιήσεις: καταρχήν, η προσφεύγουσα όφειλε να αντικαταστήσει το μαζούτ που χρησιμοποιούσε ως καύσιμο με πετρέλαιο ντήζελ και αργότερα με φυσικό αέριο. Δεύτερον, έπρεπε να καταργήσει την νυχτερινή βάρδια.

Στις 13 Απριλίου 1998, η προσφεύγουσα κατέθεσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας μία αίτηση ακύρωσης της δεύτερης τροποποίησης της μελέτης επί των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Υποστήριζε ότι, κατ'αυτήν, η κατάργηση της νυχτερινής βάρδιας έθετε σε κίνδυνο την βιωσιμότητα της επιχείρησής της. Η υπόθεση είναι σήμερα εκκρεμής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

2. Οι αγωγές των παροδίων γειτόνων του εργοστασίου

Το 1988, το 1989 και το 1999, οι παρόδιοι ιδιοκτήτες του εν λόγω εργοστασίου κατέθεσαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων για την αναστολή της λειτουργίας του. Υποστήριζαν ότι η παράταση της λειτουργίας του εργοστασίου υποβάθμιζε τις περιβαλλοντικές συνθήκες καθώς και την ποιότητα ζωής τους.

Το Μονομελές Πρωτοδικείο της Αθήνας απέρριψε όλες αυτές τις αιτήσεις (αποφάσεις αριθ. 17981/1988, 10203/1989 και 34521/1999). Έκρινε ότι οι συνθήκες λειτουργίας του εργοστασίου ήταν σύμφωνες προς τους τεχνικούς κανόνες που προβλέπονταν από την νομοθεσία και δεν δημιουργούσαν κίνδυνο για την δημόσια υγεία.

3. Η ανάκληση της αδείας λειτουργίας

Στις 16 Οκτωβρίου 2000, η προσφεύγουσα επέτυχε να λάβει από την διοίκηση μία παράταση της αδείας λειτουργίας του εργοστασίου της για απεριόριστο χρόνο (απόφαση αριθ. Φ 12 ΚΑΛΛ 281/2666/99/16.10.2000). Η εφαρμοστέα νομοθεσία προβλέπει ότι «άδεια λειτουργίας για απεριόριστο χρόνο χορηγείται σε περίπτωση που τα αρμόδια εποπτικά όργανα διαπιστώνουν ότι η συνέχιση της εν

λόγω δραστηριότητας διασφαλίζει την προστασία του περιβάλλοντος» (άρθρο 13 § 4 του νόμου 2516/1997).

Την 1^η Δεκεμβρίου 2000, ο Νομάρχης Αθηνών εξέδωσε μία απόφαση με την οποία τροποποιούσε την αρχική άδεια λειτουργίας και παρέτεινε την λειτουργία του εργοστασίου για ένα διάστημα έξι μηνών από τις 16 Οκτωβρίου 2000, ήτοι μέχρι τις 16 Απριλίου 2001 (απόφαση αριθ. Φ 12 ΚΑΛΛ 281/3985/00/1.12.2000). Προκειμένου να αιτιολογήσει την τροποποίηση της αρχικής απόφασης, η νέα απόφαση αναφερόταν στα παράπονα που είχαν κατατεθεί στην διοίκηση, προερχόμενα από τους παροδίους ιδιοκτήτες του εργοστασίου και αφορώντα ειδικότερα την διατήρηση της νυχτερινής βάρδιας. Η απόφαση έκανε επίκληση και της αίτησης που εκκρεμούσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αναφορικά με την κατάργηση της νυχτερινής βάρδιας.

Με νέα απόφαση της 22 Δεκεμβρίου 2000, ο Νομάρχης Αθηνών ανακάλεσε οριστικά την άδεια λειτουργίας του εργοστασίου (απόφαση αριθ. Φ 14 ΚΑΛΛ 281/4204/22.12.2000).

Στις 16 Ιανουαρίου 2001, η προσφεύγουσα εταιρία κατέθεσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας μία αίτηση ακύρωσης της νομαρχιακής απόφασης της 22 Δεκεμβρίου 2000 και κατά «οποιασδήποτε άλλης σχετικής πράξης ή παράλειψης της διοίκησης».

Εν τω μεταξύ, η προσφεύγουσα είχε ζητήσει από τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής την ακύρωση της απόφασης με την οποία ανακλήθηκε οριστικά η άδεια λειτουργίας του εργοστασίου. Στις 29 Μαρτίου 2001, ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας Αττικής απέρριψε την αίτηση αυτή (απόφαση αριθ. ΑΠ 19283/29.3.2001).

Στις 22 Μαΐου 2001, η προσφεύγουσα κατέθεσε εκ νέου ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακύρωσης της πιο πάνω πράξης. Το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσισε να συνεκδικάσει τις δύο αιτήσεις εξαιτίας της συναφείας τους.

Εν τω μεταξύ, στις 15 Ιανουαρίου 2001, η προσφεύγουσα είχε καταθέσει ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας μία αίτηση

αναστολής της εκτέλεσης της απόφασης της 22 Δεκεμβρίου 2000. Στις 10 Ιουλίου 2001, το Συμβούλιο της Επικρατείας διέταξε την αναστολή εκτέλεσης της προσβληθείσας απόφασης (απόφαση αριθ. 355/2001). Στις 21 Σεπτεμβρίου 2001, ο Δήμος Καλλιθέας ζήτησε από το Συμβούλιο της Επικρατείας την ανάκληση της αναστολής εκτέλεσης για τον λόγο ότι η λειτουργία του εργοστασίου υποβάθμιζε τις περιβαλλοντικές συνθήκες καθώς και την ποιότητα ζωής των παροδίων. Στις 27 Νοεμβρίου 2001, το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε την αίτηση του Δήμου Καλλιθέας και ανακάλεσε την απόφαση αριθ. 355/2001 (απόφαση αριθ. 728/2001).

Η συζήτηση της υπόθεσης επί της ουσίας έλαβε χώρα στις 23 Ιανουαρίου 2002. Στις 19 Ιουνίου 2002, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η επίδικη διαδικασία έπρεπε να καταργηθεί διότι δεν ήταν πλέον σε θέση να αποφανθεί επί της ουσίας. Εκτίμησε αφενός ότι, αν δεχόταν τις αιτήσεις της προσφεύγουσας, τόσο η απόφαση της 16 Οκτωβρίου 2000, με την οποία παρατάθηκε η λειτουργία του εργοστασίου για απεριόριστη διάρκεια, όσο και εκείνη της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2000, με την οποία τροποποιήθηκε η πρώτη και περιορίστηκε η λειτουργία του εργοστασίου σε ένα διάστημα έξι μηνών μόνον, θα επικυρώνονταν. Όμως, στην περίπτωση αυτή, η αρχική άδεια λειτουργίας είχε ήδη λήξει στις 16 Απριλίου 2001, ημερομηνία προγενέστερη της συζήτησης της υπόθεσης. Αφετέρου, το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν έκρινε την απόφαση της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2000 ως «σχετική πράξη» με την οριστική ανάκληση της αδειάς λειτουργίας και, έτσι, δεν προέβη στον έλεγχο της νομιμότητός του. Κατέληξε ότι, την ημερομηνία κατά την οποία ασκήθηκαν οι αιτήσεις ακύρωσης, η απόφαση της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2000 δεν ίσχυε πλέον, εξαιτίας της ανάκλησής του από την απόφαση της 22 Δεκεμβρίου 2000 (απόφαση αριθ. 1827/2002).

Σύμφωνα με μία βεβαίωση του Προέδρου του Πέμπτου Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 21 Ιουνίου 2002.

B. Το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο

1. Το άρθρο 40 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ορίζει:

«Οι διάδικοι είναι ίσοι ενώπιον των δικαστηρίων και έχουν τα ίδια δικονομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις»

2. Τα εφαρμοστέα άρθρα του προεδρικού διατάγματος αριθ. 18/1989 σχετικά με την διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ορίζουν:

Άρθρο 32 § 2

«Η δίκη (...) καταργείται αν, μετά την κατάθεση της αίτησης ακύρωσης και μέχρι την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης, η προσβαλλόμενη απόφαση παύσει να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ειδικό συμφέρον ικανό να αιτιολογήσει την συνέχιση της διαδικασίας (...)».

Άρθρο 34 § 5

«Οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας (...) κοινοποιούνται σε αντίγραφο, με επιμέλεια του γραμματέως στην αντίδικο διοικητική υπηρεσία.»

3. Το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ορίζει:

«Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει

ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών.»

Το άρθρο αυτό καθιερώνει την έννοια της ειδικής αδικοπραξίας δημοσίου δικαίου, η οποία καθιερώνει την εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Η ευθύνη αυτή προκύπτει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις. Οι συγκεκριμένες πράξεις μπορούν να είναι, όχι μόνον νομικές, αλλά και υλικές πράξεις της διοίκησης, συμπεριλαμβανομένων και των καταρχήν μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλος, *Σχόλια του Αστικού Κώδικα*, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, αριθ. 23 – Φίλιος, *Δίκαιο των συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ποινική ευθύνη 1977, παρ. 48 Β 112 – Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Διοικητικό Δίκαιο*, τρίτη έκδοση, παρ. 217 – Απόφαση αριθ. 535/1971 του Αρείου Πάγου, *Νομικό Βήμα* 19, σελ. 1414 – Απόφαση αριθ. 492/1967 του Αρείου Πάγου, *Νομικό Βήμα* 16, σελ. 75).

Το παραδεκτό της αγωγής αποζημίωσης τελεί υπό μία προϋπόθεση: την παράνομη φύση της πράξης ή της παράλειψης.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενη το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, η προσφεύγουσα παραπονείται διότι η κατάργηση της διαδικασίας από το Συμβούλιο της Επικρατείας προσέβαλε το δικαίωμα πρόσβασής της σε δικαστήριο στο μέτρο που το ανώτατο δικαστήριο παρέλειψε να αποφανθεί επί της νομιμότητος της απόφασης της 22 Δεκεμβρίου 2000, η οποία απαγόρευσε οριστικά την συνέχιση της λειτουργίας του εργοστασίου της.

2. Επικαλούμενη το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, η προσφεύγουσα παραπονείται διότι η οριστική ανάκληση της αδείας

λειτουργίας της προσέβαλε το δικαίωμά της για σεβασμό της περιουσίας της,

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Η προσφεύγουσα παραπονείται διότι η κατάργηση της διαδικασίας από το Συμβούλιο της Επικρατείας προσέβαλε το δικαίωμα πρόσβασης της σε δικαστήριο, όπως αυτό προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας, υπό δικαστηρίου (...) το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

Εξάλλου, η προσφεύγουσα παραπονείται διότι η ανάκληση της αδείας λειτουργίας της από την διοίκηση παραβίασε το δικαίωμά της για προστασία της περιουσίας της. Επικαλείται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 το οποίο έχει ως εξής:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

A. Επί της ένστασης απαραδέκτου της προσφυγής ως εκπρόθεσμης

Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η προσφυγή είναι εκπρόθεσμη, αφού κατατέθηκε στις 23 Ιανουαρίου 2003, ήτοι περισσότερο από έξι μήνες μετά τις 21 Ιουνίου 2002, ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση αριθ. 1827/2002 του Συμβουλίου της Επικρατείας καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε.

Η προσφεύγουσα αμφισβητεί την ημερομηνία της 21 Ιουνίου 2002, κατά την οποία η απόφαση υποτίθεται ότι κατέστη διαθέσιμη. Υποβάλλει στο Δικαστήριο μία ένορκη βεβαίωση της δικηγόρου της ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας που βεβαιώνει ότι από τις 25 Ιουνίου 2002 πληροφορήθηκε ότι η απόφαση είχε εκδοθεί και ότι παρέμεινε σε συνεχή επαφή με την γραμματεία του πέμπτου τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας. Σύμφωνα με την ένορκη βεβαίωση, πληροφορήθηκε ότι η απόφαση θεωρήθηκε και καθαρογράφηκε στις 24 Ιουλίου 2002. Επιπλέον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, στατιστικά, ένα διάστημα μικρότερο του ενός μηνός για την καθαρογραφή και την θεώρηση των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας αποτελεί εξαίρεση. Υποβάλλει στο Δικαστήριο ένα κατάλογο δέκα υποθέσεων κατά της Ελλάδας, οι οποίες εξετάστηκαν πρόσφατα από το Δικαστήριο, από τις οποίες προκύπτει ότι διάστημα μεγαλύτερο του ενός μηνός διέρρευσε μεταξύ της δημοσίευσης της της απόφασης και της καθαρογραφής και θεώρησης. Εξάλλου, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι το άρθρο 34 § 5 του προεδρικού διατάγματος 18/1989 προσβάλλει την αρχή της ισότητας των όπλων, αφού προβλέπει ότι οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας κοινοποιούνται μόνον στην διοίκηση. Κατά την άποψή της, ο αιτών μειονεκτεί σε σχέση με το Δημόσιο, γιατί ο πρώτος υποχρεούται να ενημερώνεται καθημερινά από την γραμματεία του Συμβουλίου Επικρατείας σχετικά με την διαθεσιμότητα της απόφασης που τον αφορά. Τέλος, η προσφεύγουσα βεβαιώνει ότι η εν

λόγω απόφαση κοινοποιήθηκε στο Δημόσιο στις 23 Σεπτεμβρίου 2002. Η προσφεύγουσα βρίσκει περιέργο το γεγονός ότι η επίδικη απόφαση Κοινοποιήθηκε στην διοίκηση περισσότερο από τρεις μήνες μετά τις 21 Ιουνίου 2002, ημερομηνία από την οποία, κατά την Κυβέρνηση, αυτή ήταν διαθέσιμη. Κατά την άποψη της προσφεύγουσας, πρέπει να έγινε λάθος στην βεβαίωση της γραμματείας του πέμπτου τμήματος, πολύ περισσότερο αφού αυτό το είδος των βεβαιώσεων υπογράφεται από τον αρμόδιο γραμματέα, ενώ, στην προκειμένη περίπτωση, η εν λόγω βεβαίωση υπογράφηκε εξαιρετικώς από τον πρόεδρο του πέμπτου τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, δυνάμει του άρθρου 35 § 1 της Σύμβασης, μπορεί να επιληφθεί μιας υπόθεσης «μόνον μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από την ημερομηνία της τελεσίδικης εθνικής απόφασης». Εξάλλου, σύμφωνα με τους όρους της παραγράφου 4 του ίδιου άρθρου, το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει οποιαδήποτε προσφυγή που κρίνει απαράδεκτη κατ'εφαρμογήν του άρθρου αυτού «σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας».

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει πράγματι ότι ο κανόνας αυτός, ο οποίος αντανακλά την επιθυμία των Συμβαλλομένων Μερών να μην αμφισβητούνται οι παλαιές αποφάσεις μετά από απεριόριστο διάστημα, εξυπηρετεί τα συμφέροντα, όχι μόνον της Κυβέρνησης, αλλά και της ασφάλειας του δικαίου ως ενυπάρχουσας αξίας (βλέπε *Μπελαούζοφ κ.λ.π. κατά Ελλάδας*, αριθ. 66296/01, § 38, 27 Μαΐου 2004), ανταποκρινόμενος ταυτόχρονα στην ανάγκη να αφεθεί στον ενδιαφερόμενο μία επαρκής προθεσμία σκέψης προκειμένου να του επιτρέψει να εκτιμήσει την σκοπιμότητα της κατάθεσης προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου και για να καθορίσει το περιεχόμενό της (*Ροτορ κατά Ρουμανίας*, αριθ. 35882/97, § 32, 25 Νοεμβρίου 2003). Σημειώνει έτσι το χρονικό όριο του ελέγχου που ασκείται από το Δικαστήριο και υποδεικνύει ταυτόχρονα στους ιδιώτες και στις δημόσιες αρχές το διάστημα πέρα από το οποίο ο έλεγχος αυτός δεν είναι πλέον

δυνατός (*Biyan κατά Τουρκίας*, αριθ. 56363/00, § 33, 3 Φεβρουαρίου 2005).

Προς τούτο, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι, όταν ο προσφεύγων έχει δικαίωμα στο να του επιδοθεί αυτεπαγγέλτως αντίγραφο της τελεσίδικης εθνικής απόφασης, συνάδει περισσότερο με το αντικείμενο και τον σκοπό του άρθρου της Σύμβασης αυτής να θεωρηθεί ότι η εξάμηνη προθεσμία αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία επίδοσης του αντιγράφου της απόφασης (βλέπε, ειδικότερα, *Worm κατά Αυστρίας*, απόφαση της 29 Αυγούστου 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-V, σελ. 1547, § 33) και, όταν η επίδοση δεν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, όπως εν προκειμένω, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ημερομηνία καθαρογραφής της απόφασης, ημερομηνία από την οποία οι διάδικοι μπορούν πραγματικά να λάβουν γνώση του περιεχομένου της (*Παπαχελάς κατά Ελλάδας* [GC], αριθ. 31423/96, § 30, CEDH 1999-II).

Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο δέχεται ότι, από τις 21 Ιουνίου 2002, η απόφαση αριθ. 1827/2002 του Συμβουλίου της Επικρατείας ήταν διαθέσιμοι στους ενδιαφερόμενους. Η προσφεύγουσα έλαβε αντίγραφο της στις 24 Ιουλίου 2002 και κατέθεσε την προσφυγή της ενώπιον του Δικαστηρίου στις 23 Ιανουαρίου 2003, ήτοι μέσα σε προθεσμία έξι μηνών. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι το διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας κατά την οποία η προσφεύγουσα μπορούσε να λάβει αντίγραφο της εν λόγω απόφασης και της ημερομηνίας κατά την οποία έλαβε γνώση της δεν επιδέχεται κριτική και ότι δεν θα μπορούσε να της καταλογιστεί ότι παρέμεινε αδρανής επί μακρά περίοδο ή ότι δεν έδειξε επιμέλεια (*Καγγάλη κατά Ελλάδας*, αριθ. 9733/03, § 5, 19 Μαΐου 2005). Τούτο, ακόμη περισσότερο αφού το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι δεν μπορούμε να απαιτήσουμε από τον διοικούμενο να έρχεται να ενημερώνεται καθημερινά σχετικά με την ύπαρξη μιας απόφασης που δεν του κοινοποιήθηκε ποτέ (*Παπαγεωργίου κατά Ελλάδας*, απόφαση της 22 Οκτωβρίου 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-VI, σελ.

2287, § 32). Συνεπώς, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση της Κυβέρνησης.

B. Επί του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο

1. Ως προς την ένσταση απαραδέκτου για μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων

Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφεύγουσα δεν εξάντλησε εγκύρως τα εθνικά ένδικα μέσα. Σημειώνει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας θεώρησε την επίδικη δίκη καταργηθείσα, διότι η αρχική άδεια λειτουργίας είχε ήδη λήξει την ημέρα συζήτησης της υπόθεσης. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, τούτο οφείλεται στην παράλειψη της προσφεύγουσας να αμφισβητήσει την νομιμότητα της απόφασης της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2000, πράξης που το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο αρνήθηκε να θεωρήσει ως σχετική προς την οριστική ανάκληση της αδειάς εκμετάλλευσης.

Η προσφεύγουσα απαντά ότι το αντικείμενο της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ήταν η συνέχιση της λειτουργίας του εργοστασίου της και όχι η καταβολή αποζημίωσης εξαιτίας της διακοπής της λειτουργίας του εργοστασίου. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι, προς τον σκοπό αυτό, ζήτησε από το Συμβούλιο της Επικρατείας την αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης που διέταξε το οριστικό κλείσιμο του εργοστασίου.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η βάση του κανόνα της εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων που αναφέρεται από το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης συνίσταται στο ότι, πριν να προσφύγει ενώπιον ενός διεθνούς δικαστηρίου, ο προσφεύγων πρέπει να έχει δώσει στο υπεύθυνο Κράτος την δυνατότητα να επανορθώσει τις επικαλούμενες παραβιάσεις με τα εθνικά μέσα, χρησιμοποιώντας τα δικαστικά βοηθήματα που προσφέρονται από την εθνική νομοθεσία στο μέτρο που αυτά αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλέπε, μεταξύ

άλλων, την απόφαση *Fressoz et Roire κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 29183/95, § 37, CEDH 1999-I). Πράγματι, το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης δεν προβλέπει παρά μόνον την εξάντληση των ενδίκων μέσων που ταυτόχρονα σχετίζονται με τις επίδικες παραβιάσεις και είναι διαθέσιμα και επαρκή. Πρέπει να υπάρχουν σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας, όχι μόνον στην θεωρία, αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται της απαιτούμενης αποτελεσματικότητας και προσβασιμότητας. Το εναγόμενο Κράτος έχει την ευθύνη να καταδείξει ότι οι απαιτήσεις αυτές εκπληρώνονται (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Dalia κατά Γαλλίας*, 19 Φεβρουαρίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I, σελ. 87, § 38).

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το αντικείμενο της αίτησης ακύρωσης ήταν να εμποδιστεί το οριστικό κλείσιμο του επιδικού εργοστασίου και όχι η αποζημίωση της προσφεύγουσας για την σχετική ζημία που υπέστη. Εξάλλου, το αντικείμενο της παρούσας προσφυγής αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο το Συμβούλιο της Επικρατείας ερμήνευσε το άρθρο 32 § 2 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 18/1989 για να καταλήξει ότι η δίκη είχε καταργηθεί. Συνεπώς, το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να δεχθεί το επιχείρημα της Κυβέρνησης ότι η προσφεύγουσα δεν εξάντλησε εγκύρως τα εθνικά ένδικα μέσα.

Πρέπει επομένως να απορριφθεί η ένσταση της Κυβέρνησης σε ό,τι αφορά το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο.

2. Σε ό,τι αφορά το παραδεκτό της αίτησης

Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το άρθρο 32 § 2 του προεδρικού διατάγματος 18/1989 στοχεύει στην κατοχύρωση της έννομης ασφάλειας και της καλής απονομής της δικαιοσύνης. Πράγματι, η λήξη ισχύος μιας διοικητικής πράξης συνιστά έναν αντικειμενικό λόγο διακοπής της ακυρωτικής διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Αν η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη δεν ισχύει, η εξέτασή της από το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο αποβαίνει περιττή.

Εξάλλου, το άρθρο 32 § 2 προβλέπει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας μπορεί να συνεχίσει την δίκη, αν ο ενδιαφερόμενος επικαλείται ένα ειδικό συμφέρον που δικαιολογεί την συνέχιση της διαδικασίας, για παράδειγμα την πρόληψη των μελλοντικών αρνητικών συνεπειών μιας διοικητικής πράξης που έχει εν τω μεταξύ παύσει να ισχύει. Η Κυβέρνηση σημειώνει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η προσφεύγουσα επικαλέστηκε ένα τέτοιο συμφέρον στο ότι η ακύρωση της πράξης που ανακάλεσε την άδεια λειτουργίας θα επέσυρε την επαναφορά σε ισχύ της απόφασης της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2000. Όμως, το Συμβούλιο της Επικρατείας εξέτασε το επιχείρημα αυτό και το απέρριψε, αφού δέχθηκε ότι η απόφαση της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2000 είχε ήδη παύσει να ισχύει στις 16 Απριλίου 2001. Τέλος, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η προσφεύγουσα έκανε χρήση όλων των ενδίκων μέσων που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο για να εμποδίσει την ανάκληση της επίδικης αδείας λειτουργίας.

Η προσφεύγουσα απαντά ότι η απόρριψη της προσφυγής της ήταν αποτέλεσμα μιας παράλογης εφαρμογής ενός διαδικαστικού κανόνα που της στέρησε το δικαίωμά της να δικαστεί η υπόθεσή της επί της ουσίας.

Το Δικαστήριο εκτιμά, υπό το φως του συνόλου των επιχειρημάτων των διαδίκων, ότι η αιτίαση αυτή θέτει σοβαρά πραγματικά και νομικά ζητήματα που δεν μπορούν να λυθούν στο στάδιο αυτό της εξέτασης της προσφυγής, αλλά απαιτούν εξέταση επί της ουσίας. Έπεται ότι η αιτίαση αυτή δεν θα μπορούσε να κηρυχθεί ως προδήλως αβάσιμη, με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Δεν διαπιστώθηκε κανένας άλλος λόγος απαραδέκτου.

Γ. Επί του δικαιώματος για προστασία της περιουσίας

Σε ό,τι αφορά την ένσταση απαραδέκτου για μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων

Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφεύγουσα δεν εξάντλησε τα εθνικά ένδικα μέσα. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι η προσφεύγουσα θα μπορούσε να καταθέσει αγωγή αποζημίωσης κατά του Δημοσίου, σύμφωνα με τους όρους των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, εξαιτίας του παρανόμου χαρακτήρα της ανάκλησης της αδείας λειτουργίας της από τον Νομάρχη Αθηνών.

Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας θα έπρεπε να λάβει υπόψη την κακή πίστη της διοίκησης, η οποία αποκαλύφθηκε από το οριστικό κλείσιμο του εργοστασίου. Κατά την προσφεύγουσα, η διοίκηση παραβίασε τις αρχές της χρηστής διοίκησης ανακαλώντας την άδεια εκμετάλλευσης του εργοστασίου, ενώ η προσφεύγουσα είχε συμμορφωθεί πλήρως προς τους απαιτούμενους περιβαλλοντικούς όρους.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, μπορεί να υπάρξει ευθύνη των Κρατών βάσει της διάταξης αυτής όταν αυτά προκαλούν την αιτιολογημένη εντύπωση στους προσφεύγοντες ότι μπορούν να εκμεταλλεύονται ειρηνικά την περιουσία τους για να την ανατρέψουν αργότερα (βλέπε, *Fredin κατά Σουηδίας* (αριθ. 1), απόφαση της 18 Φεβρουαρίου 1991, série A no. 192, σελ. 17-18, § 54).

Παρά ταύτα, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η προσφεύγουσα θα μπορούσε να προσφύγει στα διοικητικά δικαστήρια για να ζητήσει αποζημίωση στην βάση των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα. Πράγματι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων, η αγωγή αποζημίωσης στη βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα είναι παραδεκτή, όταν η επιζήμια πράξη ή παράλειψη οφείλεται στην υπέρβαση των ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης ή της παραγνώρισης της γενικής αρχής της χρηστής διοίκησης. Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα θα μπορούσε να υποστηρίξει ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων ότι η

απόφαση που επέβαλε την οριστική παύση της λειτουργίας του δικαστηρίου παραβίασε την αρχή της χρηστής διοίκησης, διότι, δύομισι μήνες πριν, η διοίκηση είχε εκδώσει μία πράξη με την οποία ανανεώθηκε η άδεια λειτουργίας του επιδικού εργοστασίου για απεριόριστο χρονικό διάστημα. Ενόψει των όσων εκτίθενται πιο πάνω, το Δικαστήριο είναι της άποψης ότι αγωγή αποζημίωσης στη βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ήταν, εν προκειμένω, διαθέσιμη και επαρκής προσφυγή με την έννοια του άρθρου 35 § 1 της Σύμβασης (βλέπε, *Ρουσάκης και άλλα κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 15945/02, 8 Ιανουαρίου 2004 και *Αμαλία Α.Ε. & Κουλουβάτος Α.Ε. κατά Ελλάδα* (déc.), αριθ. 20363/02, 28 Οκτωβρίου 2004).

Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, παραλείποντας να προσφύγει ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων με αγωγή αποζημίωσης, η προσφεύγουσα δεν έδωσε στις εθνικές αρχές την ευκαιρία να επανορθώσει την κατάσταση για την οποία παραπονείται σήμερα ενώπιον του Δικαστηρίου.

Έπεται ότι η αίτηση η ελκόμενη από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 πρέπει να απορριφθεί για μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κηρύσσει παραδεκτή, με την επιφύλαξη όλων των επιχειρημάτων επί της ουσίας, την αίτηση της προσφεύγουσας την ελκόμενη από το δικαίωμα για πρόσβαση σε δικαστήριο.

Κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

(υπογραφή)

Søren NIELSEN

(υπογραφή)

Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ

Γραμματέας

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 10 Νοεμβρίου 2005

Πρόεδρος

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος